

Suriyeli Sığınmacı Kamplarının Bulunduğu İlçelerde Çalışan Sağlık Personelinin İş Stres Seviyesi: Şanlıurfa Örneği

Job Stress Levels of Healthcare Professionals Working in the Districts Located Near Syrian Refugee Camps: Case of Şanlıurfa

Hüseyin ERİŞ¹ , Suzan HAVLIOĞLU¹

1 Harran Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Şanlıurfa, Türkiye

Öz.

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Şanlıurfa'nın Suriye sınırına yakın ilçelerindeki devlet hastaneleri ve kamplarda çalışan sağlık personelinin iş stresi seviyelerini tespit etmektir.

Materyal ve Metod: Araştırma, Şanlıurfa'nın Suriye sınırında bulunan ve Suriyeli göçmenler için oluşturulan kampların bulunduğu Suruç, Harran, Akçakale, Viranşehir ve Ceylanpınar ilçelerindeki Kamu Hastaneleri Kurumuna bağlı bulunan 5 devlet hastanesinde çalışan toplam 670 sağlık çalışanına 01.04.2016 – 15.08.2016 tarihleri arasında İş Stresi Ölçeği uygulanarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini oluşturan 670 sağlık çalışanından 448'i (%67) bu çalışmaya katılmıştır.

Bulgular: Araştırmanın Cronbach's Alpha değeri 0,885 tespit edilmiştir. Boyuttaki maddeler için Cronbach's alpha katsayısına göre elde edilen verilerin güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda, İş stresi ölçeğinde, ilçe Devlet Hastanelerine göre İş Baskısı ($p=0,000$) ve Örgütsel Destek eksikliği ($p=0,000$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İş baskısı alt boyutunun ortalaması (3,76/5), Örgütsel Destek eksikliği alt boyutunun ortalaması ise (3,79/5) olarak bulunmuştur. Araştırmanın iş baskısı ve Örgütsel Destek eksikliği alt boyutlarında; yaş, eğitim, meslek gruplarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Sonuç: Bu çalışmayı Türkiye'nin Suriye'ye sınırı olan bütün ilçelerindeki sağlık çalışanlarına genelleme yapamayız. Bu sebepten, bu araştırma önce yapılan sağlık personellerinin iş tükenmişlik durumlarının tespit edilmesi ile ilgili çalışmalarla karşılaştırma yapmak açısından ve bundan sonra bu konu ile ilgili çalışma yapacaklar için yararlı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık personeli, İş Stresi, Suriyeli Sığınmacı

Abstract

Background: The objective of this study is to determine job stress levels of healthcare professionals working in public hospitals and camps in the districts near the Syria border in Şanlıurfa.

Materials and Methods: The study was conducted on a total of 670 healthcare professionals working in 5 public hospitals affiliated with the Public Hospitals Administration in the districts of Suruç, Harran, Akçakale, Viranşehir and Ceylanpınar located near the Syria border in Şanlıurfa and hosting the camps of Syrian refugees by applying the Job Stress Survey between 01.04.2016 and 15.08.2016. 448 of 670 healthcare professionals constituting the population of the study participated in the study.

Results: Cronbach's Alpha value of the survey was determined as 0.885. As a result of the study, it was determined that there was a statistically significant correlation in the subscales of Job pressure and Lack of Organizational Support in the Job Stress Survey in terms of district Public Hospitals. While the mean score of the subscale of Job pressure was determined as the mean score of the subscale of Lack of Organizational Support was determined as. There was a statistically significant difference in age, education, and occupational groups in the subscales of Job pressure and Lack of Organizational Support in the study. On the other hand, no statistically significant difference was found in terms of the variable of gender.

Conclusion: Thus, this study may be useful primarily for making a comparison with studies aimed at determining job burnout of healthcare professionals and conducting further related studies.

Keywords: Healthcare professional, Job Stress, Syrian refugee

Sorumlu Yazar / Corresponding Author

Dr. Hüseyin ERİŞ

Harran Üniversitesi,
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
Şanlıurfa, Türkiye

Tel:+905325664872

E-mail:erisharran@hotmail.com

Geliş tarihi / Received:28.12.2018

Kabul tarihi / Accepted: 10.05.2019

DOI: 10.35440/hutfd.504875

Bu çalışma International Conference on
Social and Related Sciences'de (4-8
October 2017) Sözel Bildiri olarak
sunulmuştur.

Giriş

21. yüzyıldaki küreselleşme, ekonomik krizler, teknoloji ve bilişim alanındaki hızlı gelişmeler, insanların yaşam tarzında ciddi değişimlere neden olmaya başlamıştır. Bu değişimler insanların önceliklerini, tercihlerini belirlemede önemli bir yol gösterici konumundadır (1). Politik çatışmalar ve savaşlar, artan işsizlik oranı, sosyo kültürel çatışmalar, yoğun ve ağır çalışma koşulları gibi nedenlerden dolayı insanlar stres faktörü ile karşı karşıya kalmakta ve bu faktörle yaşamaya çalışmaktadır (2-4).

Stres konusu, birçok farklı bilim alanında araştırma yapan kişi, kurum ve kuruluş tarafından sürekli olarak nedenleri, kapsamı, sonuçları incelenmekte ve stresle mücadele yolları araştırılmaktadır (1).

Stresin çok sayıda tanımı bulunmaktadır. Latince "estrica" sözcüğünden dilimize geçen "stres"; insanların sağlığı ve huzuru için bir tehlike işareti, bir uyarı olarak algılanan ve dolayısıyla yetersiz bir şekilde ele alınan olaylara gösterilen, belirgin olmayan fizyolojik ve psikolojik tepkileri ifade etmektedir (5). Başka bir tanımda stres; organizmanın bedensel ve ruhsal sınırlarının tehdit edilmesi ve zorlanması ile ortaya çıkan, çeşitli fiziksel ruhsal belirtiler gösteren bir durum olarak tanımlanmıştır (6).

Mesleki araştırmalar, yüksek seviyedeki stres ile personelin iyi olma durumu, verimliliği ve sağlığı üzerindeki ilişkiyi belirlemişlerdir (7). İş hayatı boyunca, tüm çalışanlar iç ve dış koşullar sebebiyle stresle karşı karşıya kalmaktadırlar. Uzun süre strese maruz kalanlarda çeşitli psikolojik ve bedensel sorunlar ortaya çıkmaktadır. Birey, stres faktörüyle baş edebiliyorsa, gerilimden uzak kalıyor demektir. Eğer stres faktörüyle baş edemiyorsa, stres faktörü karşısında bireyde fiziksel ve psikolojik sorunlar çıkmaya başlar. Bu durumun sürekli olması durumunda tükenmişlik durumu ya da stresle ilgili diğer hastalıklar gelişebilir (2, 8).

Sağlık kurumlarında, duygusal açıdan zayıf olan hasta ve yakınlarına hizmet verilirken, bu hizmeti sunan sağlık personelinin stres seviyeleri, diğer sektörlerde çalışan personelden daha fazla olarak değerlendirilmekte ve sağlık kurumlarındaki stresörlerin, sağlık çalışanlarının beden ve ruh sağlığını ve iş doyumunu olumsuz etkilediği belirtilmektedir (9-11).

İş Stresi

Çağımızın hastalığı olan stress, çalışanlar üzerinde oluşturduğu olumsuz etki ile örgütü de etkilemektedir. Stres faktörünün bireyler üzerindeki fizyolojik, psikolojik ve davranışsal etkileri son yıllarda yapılan araştırmalarla ortaya konmaktadır (2, 7, 12). İş stresi, bireyin yeteneklerindeki yetersizliklere, fiziksel ya da psikolojik nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan ve bireyde gerilim yaratan durum olarak tanımlanmaktadır (3, 13). İşyeri stresi günümüzde çalışanları büyük ölçüde etkilerken, iş stresinin önemi pek çok araştırmayla da desteklenmektedir (4, 14). İş, insan yaşamı içinde önemli bir yer tutmaktadır. Çalış-

lan işyeri ile ilgili olumsuz faktörler çalışanlar üzerinde fizyolojik, psikolojik baskılar ve yıkımlar oluşturduğu, onların sağlık ve başarılarını olumsuz yönde etkilediği araştırmalarla da tespit edilmiş bulunmaktadır. Özellikle işgücü devrini arttırma, işe devamsızlık, işten ayrılma isteği ve tükenmişlik en önemli nedenlerinden biri olduğu bilinmektedir (2, 4). Çalışanların birinde görülen stresin diğer çalışanları da etkilediği ve çalışanların tümünün güvenliğini tehdit edebildiği, iş kazalarına yol açabildiği anlaşılmaktadır (15).

İş ve stres arasındaki ilişkiler, araştırmacıları iş stresi ve meslek stresi ile ilgili araştırmalara sevk etmiştir. Örneğin yönetici, polis, asker, hemşire gibi bazı mesleklerin stres düzeyini, yollarını, mücadele tekniklerini bilimsel olarak ele alan ve inceleyen birçok araştırmalar vardır (2). Araştırmalar sonucu, çalışan bireylerin özel yaşamlarından kaynaklanan stresin yanı sıra, mesleki kimlikleri, rol yükü, kişiler arası ilişkilerden kaynaklanan gerilimi, kariyer beklentisi, işyeri sorunları, yetersiz kaynak ve kurumsal katkı, rol çatışmaları vb. birçok potansiyel stres kaynağının çalışanların sağlığını tehdit ettiği anlaşılmaktadır (15).

İş stresi ile ilgili yapılan araştırmalarda, iş stresinin çalışan personel arasında tatmin duygularını azaltma, işe yabancılaşma, düşük verimlilik, personelin işe gelmemesi gibi işletmeler açısından da sorunlara neden olduğunu göstermektedir. Stresli bir ortamda çalışanların sağlıksız, az motivasyonlu, daha az üretken ve iş yerinde daha az güvenli olmasının olasılığı artmaktadır (11, 16).

Farklı meslek kuruluşları, medya, sendikalar ve giderek artan sayıda araştırmacıların yaptıkları çalışmalar mesleki stresin insan ve finansal açıdan yüksek maliyeti olduğunu ortaya koymuşlardır (1). Stresin, işyeri üzerinde verimlilik, devamsızlık, çalışan devir hızı, işçi sağlığı ve iyi olma gibi olumsuz etkileri vardır (2).

Sağlık çalışma ortamlarındaki iş stresi nedenleri Tel ve Arkadaşları tarafından şu şekilde belirlenmiştir; sağlık bakım yaklaşımları ve organizasyon değişiklikleri sonunda ortaya çıkan yeni uygulama ve beklentiler, çalışma ortamı, iş yükünün fazla olması, kişilerarası ilişki sorunları, yoğun bakım gerektiren veya ölmek üzere olan hasta ile çalışma (10).

İşyeri koşulları yanında, kişinin genel sağlığını bozabilen kötü çalışma koşulları, yapılan iş, işlem ve tüm uygulamalarda bitkinlik, bezginlik ve yorgunluk gibi zorlamalara neden olan tüm faktörler fiziksel ve psikolojik zedelenmelere neden olabilmektedir. İş yaşamında stresle ilgili hastalıkların her geçen gün daha fazla artması ve stresin iş hayatında verim düşüklüğü, işe devamsızlık, sağlık sigortaları ödemelerinin artması, personel devir hızındaki artış, hırsızlık ve sabotaj gibi olumsuz sonuçlara yol açması onun bireyler ve örgütler üzerinde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (17). Diğer bir ifade ile çalışan bireylerin stresle karşılaşması kaçınılmazdır.

İş stresi, doğrudan gözlem, mülakat ve 'İş Stresi Ölçeği,

(JSS) (8), 'Mesleki Stres Göstergesi' (18) ve 'Mesleki Stres Envanteri' (19) gibi anket/ölçekler kullanılarak belirlenebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Şanlıurfa'nın Suriye sınırına yakın ilçelerindeki devlet hastaneleri ve kamplarda çalışan sağlık personelinin iş stres düzeyleri ile sosyo demografik özellikleri açısından gruplar arasından farklılık olup olmadığını belirlemektir.

Materyal ve Metod

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, Şanlıurfa'nın Suriye sınırına yakın ilçelerindeki devlet hastaneleri ve kamplarda çalışan sağlık personelinin iş stresi durumlarını belirlemektir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini, Şanlıurfa'nın Suriye sınırında bulunan ve Suriyeli göçmenler için oluşturulan kampların bulunduğu Suruç, Harran, Akçakale, Viranşehir ve Ceylanpınar ilçelerindeki Kamu Hastaneleri Kurumuna bağlı bulunan 5 devlet hastanesinde çalışan toplam 670 sağlık çalışanı oluşturmaktadır. Bu hastanelerdeki sağlık çalışanları hem hastanelerde hem de nöbet usulü bu 5 ilçedeki kamplarda görev yapmaktadırlar. Araştırma, 01.04.2016 – 15.08.2016 tarihleri arasında Vagg ve Spilerberg (1999) tarafından geliştirilen "Job Stress Survey (JSS)/ İş Stresi" ölçeğini kullanarak yapılmıştır. Araştırma yapılmadan önce Harran Üniversitesi Etik Kurulundan etik kurulu onayı ile çalışmanın yapılacağı ilçe kamu hastanelerinin bağlı bulunduğu Kamu Hastaneleri Şanlıurfa Genel Sekreterliğinden gerekli izin yazıları alınmıştır. Araştırmanın evrenini oluşturan 670 sağlık çalışanından 448'i (%67) bu çalışmaya katılmıştır.

Veri Toplama Aracı: Kesitsel tipteki bu çalışma, 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmacılar tarafından hazırlanan, sağlık personeli ile ilgili demografik ve mesleki özellikleri belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Vagg ve Spielberger(1999) tarafından geliştirilen iş stresi ölçeği (JSS) kullanılmıştır. Ankette yer alan her bir ifade 5'li Likert ölçeğine göre hazırlanmış olup; "Hiçbir Zaman (1)", "Çok Nadir (2)", "Bazen (3)", "Çoğu Zaman (4)" ve "Her zaman (5)" ifadeleri yer verilerek oluşturulmuştur.

Araştırmanın Varsayımları: Araştırma, Türkiye geneli bir çalışma olmayıp, sadece araştırmanın yapıldığı Şanlıurfa'nın Suriye sınırında bulunan ve Suriyeli göçmenler için oluşturulan kampların bulunduğu Suruç, Harran, Akçakale, Viranşehir ve Ceylanpınar ilçelerindeki Kamu Hastaneleri Kurumuna bağlı bulunan 5 devlet hastanesinde çalışan sağlık personelinin görüşlerini yansıtmaktadır. Araştırmaya, kamp bulunmayan diğer ilçe hastaneleri dahil edilmemiştir. Bunun yanı sıra, bu çalışmada elde edilen sonuçların, genel olarak gelecekte yapılacak araştırmalara, hastane yöneticilerine ve sağlık politikacılarına bilgi sağlayabileceği varsayılmaktadır. Araştırmaya katılan

sağlık personelinin araştırmadaki ifadeleri doğru anladıkları ve doğru cevap verdikleri kabul edilmektedir.

Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği: Bir araştırmada kullanılan ilgili ölçeğin alfa katsayısı ne kadar yüksek olursa "bu ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbiriyile tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini yoklayan maddelerden oluştuğu ya da tüm maddelerin o ölçüde birlikte çalıştığı" yorumu yapılır. Araştırmada kullanılan ölçeğin cronbach alfa katsayısı, 0,884 olarak bulunmuştur. Ölçeğe ait iş baskısı alt boyutunun cronbach alfa katsayısı 0,882; örgütsel destek eksikliği alt boyutunun ise 0,885 olarak tespit edilmiştir. Bu değerlere baktığımızda araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik değerlerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde bağımsız değişkenler ile araştırmada kullanılan bağımlı değişkenler arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

Tablo 1'de ankete katılan sağlık personelinin demografik bilgileri verilmiştir.

Tablo 1. Ankete Katılan Sağlık Personelinin Demografik Bilgileri

Hastane	Sayı	Yüzde	Eğitim durumu	Sayı	Yüzde
Harran	51	11,4	Lise	73	16,3
Ceylanpınar	77	17,2	Önlisans	94	21,0
Viranşehir	157	35,0	Lisans	207	46,2
Suruç	79	17,6	Lisansüstü	5	1,1
Akçakale	84	18,8	Tıp /Uzman hekim	69	15,4
Toplam	448	100,0	Toplam	448	100,0
Yaş grupları	Sayı	Yüzde	Meslek	Sayı	Yüzde
24 yaş ve altı	116	25,9	Hekim	74	16,5
25-27 yaş	130	29,0	Hemşire-ebe	258	57,6
28-32 yaş	101	22,5	Sağlık teknisyeni-teknikeri	106	23,7
33 yaş ve üstü	101	22,5	Diğer	10	2,2
Toplam	448	100,0	Toplam	448	100,0
Cinsiyet	Sayı	Yüzde			
Kadın	216	48,2			
Erkek	232	51,8			
Toplam	448	100,0			
Medeni durum	Sayı	Yüzde			
Evli	159	35,5			
Bekar	271	60,5			
Boşanmış	18	4,0			
Toplam	448	100,0			

Araştırma yapılan hastanelerdeki sağlık çalışanlarının %11,4'ü Harran, %17,2'si Ceylanpınar, %35'i Viranşehir, %17,6'sı Suruç ve %18,8'i Akçakale Devlet Hastanelerinde çalışmaktadır. Yaş grupları açısından %25,9'u 24 yaş ve altı, %29'u 25-27 yaş, %22,5'i 28-32 yaş ve %22,5'i 33 yaş ve üstü grubunda yer almaktadır. Araştırmaya

katılan sağlık personelinin %48,2'si kadın, %51,8'i erkek; %35,5'i evli, %60,5'i bekar ve %4'ü boşanmıştır. Eğitim durumu bakımından %46,2'si lisans, %21'i Önlisans, %16,3'ü lise, %15,4'ü Uzman hekim, %1,1'i lisansüstüdür. Meslek değişkeni açısından sağlık çalışanlarının %16,5'i hekim, %57,6'sı hemşire/ebe, %23,7'si sağlık teknisyeni-teknikeridir.

Tablo 2'de, stres boyutlarının ilçe hastane değişkeni bakımından incelenmesi verilmiştir.

Tablo 2. Stres Boyutlarının İlçe Hastane Değişkeni Bakımından İncelenmesi

	İlçe Hastaneleri	N	Ort.	Std.Sapma	F	p
İş baskısı	Harran	51	3,66	0,719	9,936	0,000*
	Ceylanpınar	77	3,33	0,928		
	Viranşehir	157	3,89	0,787		
	Suruç	79	3,65	0,799		
	Akçakale	83	4,08	0,865		
	Toplam	447	3,76	0,855		
Örgütsel Destek Eksikliği	Harran	51	3,71	0,734	9,133	0,000*
	Ceylanpınar	77	3,38	0,861		
	Viranşehir	157	3,95	0,773		
	Suruç	79	3,65	0,790		
	Akçakale	83	4,10	0,857		
	Toplam	447	3,79	0,833		

Stres ölçeği boyutlarının çalışılan hastane değişkeni bakımından incelenmesi Tablo 2'de verilmiştir. İncelenen boyutlarda çalışılan hastane değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile araştırılmıştır. Yapılan istatistiksel test sonucunda alt boyutların ikisinde de çalışılan hastane değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey testi uygulanmış ve aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

i. İş baskısı boyutunda farklılığın Harran ile Akçakale, Ceylanpınar ile Viranşehir, Ceylanpınar ile Akçakale ve Suruç ile Akçakale devlet hastanelerinin ortalamalarının farklı olmasından kaynaklandığı görülmüştür.

ii. Örgütsel destek eksikliği boyutunda ise farklılığın Ceylanpınar ile Viranşehir, Ceylanpınar ile Akçakale ve Suruç ile Akçakale devlet hastanelerinin ortalamalarının farklı olmasından kaynaklandığı görülmüştür.

Tablo 3'de, stres boyutlarının yaş grupları değişkeni bakımından incelenmesi verilmiştir.

Tablo 3. Stres Boyutlarının Yaş Grupları Değişkeni Bakımından İncelenmesi

		N	Ort.	Std.Sapma	F	p
İş baskısı	24 yaş ve altı	115	3,95	0,805	8,120	0,000*
	25-27 yaş	130	3,90	0,776		
	28-32 yaş	101	3,69	0,816		
	33 yaş ve üstü	101	3,45	0,954		
	Toplam	447	3,76	0,855		
Örgütsel Destek Eksikliği	24 yaş ve altı	115	3,97	0,783	5,286	0,001*
	25-27 yaş	130	3,87	0,785		
	28-32 yaş	101	3,70	0,783		
	33 yaş ve üstü	101	3,56	0,937		
	Toplam	447	3,79	0,833		

Stres ölçeği boyutlarının yaş grupları değişkeni bakımından incelenmesi Tablo 3'de verilmiştir. İncelenen boyutlarda yaş grupları değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile araştırılmıştır. Yapılan istatistiksel test sonucunda boyutların ikisinde de yaş grupları değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey testi uygulanmış, her iki boyutta da farklılığın 24 yaş ve altı ile 33 yaş ve üstü ve 25-27 yaş ile 33 yaş ve üstü yaş gruplarının ortalamalarının farklı olmasından kaynaklandığı görülmüştür.

Tablo 4'de, stres boyutlarının cinsiyet değişkeni bakımından incelenmesi verilmiştir.

Tablo 4. Stres Boyutlarının Cinsiyet Değişkeni Bakımından İncelenmesi

	Cinsiyet	N	Ort.	Std.Sapma	t	p
İş baskısı	Kadın	215	3,82	0,845	1,460	0,145
	Erkek	232	3,70	0,862		
	Toplam	447	3,77	0,854		
Örgütsel Destek Eksikliği	Kadın	215	3,86	0,826	1,798	0,073
	Erkek	232	3,72	0,834		
	Toplam	447	3,79	0,830		

Stres ölçeği boyutlarının katılımcının cinsiyeti değişkeni bakımından incelenmesi Tablo 4'de verilmiştir. İncelenen boyutlarda cinsiyet değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığı student t testi ile araştırılmıştır. Yapılan istatistiksel test sonucunda boyutların ikisinde de cinsiyet değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Ortalamalar incelendiğinde, boyutların ikisinde de kadın çalışanların ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 5'de stres boyutlarının eğitim durumu değişkeni bakımından incelenmesi verilmiştir.

Tablo 5. Stres Boyutlarının Eğitim Durumu Değişkeni Bakımından İncelenmesi

		N	Ort.	Std. Sapma	F	p
İş baskısı	Lise	73	3,74	0,891	3,653	0,013*
	Önlisans	93	3,53	0,884		
	Lisans	207	3,88	0,812		
	Tıp	69	3,78	0,842		
	Toplam	442	3,77	0,853		
Örgütsel Destek Eksikliği	Lise	73	3,80	0,851	4,376	0,005*
	Önlisans	93	3,54	0,840		
	Lisans	207	3,91	0,792		
	Tıp	69	3,77	0,842		
	Toplam	442	3,79	0,829		

Stres ölçeği boyutlarının eğitim durumu değişkeni bakımından incelenmesi Tablo 5'da verilmiştir. İncelenen boyutlarda eğitim durumu değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile araştırılmıştır. Yapılan istatistiksel test sonucunda boyutların ikisinde de eğitim durumu değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey testi uygulanmış, her iki boyutta da farklılığın ön lisans ile lisans mezunu gruplarının ortalamalarının farklı olmasından kaynaklandığı görülmüştür. Ortalamalar incelendiğinde, boyutların ikisinde de lisans mezunu çalışanların ortalamasının daha yüksek, Önlisans mezunu çalışanların ortalamalarının ise en düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 6'de stres boyutlarının meslek değişkeni bakımından incelenmesi verilmiştir.

Tablo 6. Stres Boyutlarının Meslek Değişkeni Bakımından İncelenmesi

		N	Ort.	Std. Sapma	F	p
İş baskısı	Hekim	74	3,76	0,825	8,895	0,000*
	Hemşire-ebe	257	3,89	0,821		
	Sağlık teknisyeni- teknikeri	106	3,48	0,892		
	Toplam	437	3,77	0,855		
Örgütsel Destek Eksikliği	Hekim	74	3,75	0,830	8,610	0,000*
	Hemşire-ebe	257	3,92	0,792		
	Sağlık teknisyeni- teknikeri	106	3,53	0,874		
	Toplam	437	3,79	0,833		

Stres ölçeği boyutlarının meslek değişkeni bakımından incelenmesi Tablo 6'da verilmiştir. İncelenen boyutlarda meslek değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığı ANOVA testi ile araştırılmıştır. Yapılan istatistiksel test sonucunda boyutların ikisinde de meslek değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey testi uygulanmış, her iki boyutta da farklılığın Hemşire-ebe ile Sağlık teknisyeni-teknikeri meslek gruplarının

ortalamalarının farklı olmasından kaynaklandığı görülmüştür. Ortalamalar incelendiğinde, boyutların ikisinde de Hemşire-ebe çalışanların ortalamasının daha yüksek, sağlık teknisyeni-teknikeri çalışanların ortalamalarının ise en düşük olduğu görülmektedir.

Tartışma

Bu çalışmada, Şanlıurfa'nın Suriye sınırında bulunan ve Suriyeli göçmenler için oluşturulan kampların bulunduğu Suruç, Harran, Akçakale, Viranşehir ve Ceylanpınar ilçelerindeki Kamu Hastaneleri Kurumuna bağlı bulunan 5 devlet hastanesinde çalışan sağlık personelinin iş stres düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Mesleklerle ilgili olarak yapılan çalışmalarda gardiyanlık, polis memurluğu, öğretmenlik, ambulans şoförlüğü, hemşirelik, doktorluk, itfaiyecilik, diş hekimliği, askerlik gibi mesleklerin en stresli meslekler olduğu ileri sürülmektedir (20). Bunun yanı sıra yapılan araştırmalar, sağlık çalışanlarının şiddete uğrama riskinin diğer hizmet sektörü çalışanlarına oranla 16 kat daha fazla olduğunu, hemşirelerin ise diğer sağlık çalışanları arasında üç kat daha fazla risk altında olduğunu göstermektedir (21).

Araştırmamızda 5 en yüksek düzeyi ifade ettiği değerlendirildiğinde, hastanelerin ortalamalarına baktığımızda (tablo 2), tüm hastanelerdeki sağlık personelinin iş stres seviyesinin yüksek olduğunu görmekteyiz. Suriye sınırında bulunan Akçakale Devlet Hastanesinde çalışan sağlık personelinin ortalaması en yüksek, Ceylanpınar Devlet Hastanesinde çalışan sağlık personelinin ortalamasının ise en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Ceylanpınar Devlet Hastanesinde çalışan sağlık personelinin iş baskısı ve örgütsel destek eksikliği alt boyutlarının, diğer hastanelere göre düşük çıkması, araştırılması gereken bir konudur. Çünkü sınır bölgesine en yakın olan ilçelerden birisidir. Buraya, sınırın karşı tarafından bomba ve mermilerin atıldığı ve bazı vatandaşların atılan bu bomba veya mermilerden dolayı yaralandığı ve öldüğü görülmektedir. Ayrıca bu ilçedeki devlet hastanesi, diğer ilçe hastanelerine göre fiziki koşullar itibarıyla eski ve yetersiz bir binaya sahiptir. Bu ve buna benzer olumsuz durumlara karşın, Ceylanpınar devlet hastanesinde çalışan sağlık personelinin iş stres seviyesinin diğer ilçe hastanelerinde çalışan sağlık personeline göre daha düşük çıkması düşündürücüdür. Literatürde sağlık personelinin iş stres seviyesini belirlemek amacıyla yapılan araştırmalarda, yaptığımız araştırma sonucuna benzer sonuçlar elde edildiğini görmekteyiz. Bu araştırmalarda da sağlık personelinin iş stresine maruz kaldıkları belirlenmiştir (10, 22- 26).

Araştırmaya katılan sağlık personeli yaş değişkeni bakımından incelendiğinde (Tablo 3), iş baskısı ve örgütsel destek eksikliği boyutlarının ikisinde de istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey testi uygulanmış, her iki boyutta da farklılığın

24 yaş ve altı ile 33 yaş ve üstü ve 25-27 yaş ile 33 yaş ve üstü yaş gruplarının ortalamalarının farklı olmasından kaynaklandığı görülmüştür. 24 yaş ve altı grubun ortalamaları her iki boyutta da diğer yaş gruplarına göre daha yüksek çıkmıştır. Bu yaş grubundaki sağlık çalışanları genç ve deneyimsiz olmalarından ötürü iş stresine daha çok maruz kaldıkları görülmektedir. Bu araştırmanın aksine, literatürde sağlık çalışanlarının iş stres seviyeleri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, yaş itibarıyla daha yaşlı olan sağlık çalışanlarının iş stres seviyesinin, daha genç olan sağlık personeline göre anlamlı olarak daha yüksek çıktığı görülmektedir (6, 23, 24, 26, 27).

Cinsiyet değişkeni bakımından (tablo 4), iş baskısı ve örgütsel destek eksikliği boyutların ikisinde de istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamasına karşın, cinsiyet açısından iş stres seviyesi yüksek çıkmıştır. İş baskısı ve örgütsel destek eksikliği alt boyutlarında kadın sağlık personelinin ortalamalarının, erkek sağlık personeli ortalamalarından yüksek olduğu görülmektedir. Kadın personelin duygusal açıdan daha hassas olmalarının iş baskısı ve örgütsel destek eksikliği boyutlarında, erkek personele göre daha çok etkilendiklerini söyleyebiliriz. Literatürde yapılan bazı araştırmalarda bizim araştırma sonuçlarına benzer sonuç elde edilmiştir (1, 6, 25, 27, 28). Bu çalışmalarda kadınların erkeklere göre, iş stresine karşı daha zayıf ve daha yoğun olarak maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Literatürde bazı araştırmalarda cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulunmamış olmakla birlikte (5, 23), bazı araştırmalarda ise farkı sonuçlar elde edilmiş ve erkeklerin, kadınlara göre yüksek stres değerlerine sahip olmalarına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (24, 26).

Araştırmaya katılan sağlık personelinin eğitim seviyeleri arttıkça iş stresine maruz kalma oranlarının arttığını görmekteyiz (tablo 5). Çalışan sağlık personelinin eğitim grupları açısından ortalamalarına baktığımızda, iş baskısı ve örgütsel destek eksikliği alt boyutlarında lisans mezunu grubundaki sağlık personelinin ortalamalarının, diğer eğitim gruplarına göre daha yüksek değere sahip olduğu görülmektedir. Lisans mezunu grubundaki sağlık personelinin iş stresini, diğer eğitim grubunda çalışan personele göre daha çok hissettiklerini söylemek mümkündür. Ayrıca iş baskısı ve örgütsel destek eksikliği alt boyutlarındaki ortalamalara bakıldığında önlisans mezunu grubunda yer alan sağlık personelinin ortalamalarının diğer gruplara göre en düşük ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Önlisans mezunu sağlık personelinin, diğer eğitim grubundaki sağlık personeline göre daha iş stresinden daha az etkilendikleri düşünülmektedir. Bu sonuçlara bakarak, eğitim seviyesi arttıkça, iş stresinden etkilenme oranının arttığını söyleyebiliriz.

Literatür taramalarında yapılan araştırma sonuçlarında farklı sonuçlar tespit edilmiştir. Yapılan bir araştırmada, bizim araştırma sonuçlarına benzer sonuçlar elde edilmiş

ve stresin eğitim üzerinde önemli bir etkisi olduğu bildirilmiştir (1, 24, 26). Literatür taramalarında yapılmış başka bir araştırmada, bizim araştırmanın aksi doğrultuda sonuç elde edilmiş ve eğitim seviyesi düşük olan sağlık çalışanlarının iş stres seviyeleri, daha yüksek eğitilmiş sağlık çalışanlarına göre anlamlı derecede yüksek çıkmıştır (25). Başka bir çalışmada, lisansüstü mezunlarının iş stres seviyesinin diğer gruplara göre daha düşük; lisans mezunlarının ise daha yüksek stres seviyesine sahip olduğu belirlenmiştir (6).

Çalışan sağlık personelinin meslek grupları açısından ortalamalarına baktığımızda (tablo 6), iş baskısı ve örgütsel destek eksikliği alt boyutlarında hemşire-ebe grubundaki sağlık personelinin ortalamalarının diğer meslek gruplarına göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Hemşire-ebe grubundaki sağlık personelinin iş stres seviyesinin diğer meslek grubunda çalışan personele göre daha yüksek hissettiklerini söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra iş baskısı ve örgütsel destek eksikliği alt boyutlarındaki ortalamalara bakıldığında sağlık teknisyeni-tekniKERİ grubunda yer alan sağlık personelinin ortalamalarının diğer gruplara göre en düşük ortalamaya sahip oldukları ve iş stresinden daha az etkilendikleri düşünülmektedir. Sonuç olarak çalışan sağlık personelinin meslek gruplarının tamamının, iş stres seviyelerinin yüksek olduğunu tespit edilmiştir. Literatürde sağlık çalışanlarının iş stres seviyeleri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, mesleki açıdan hemşirelerin diğer sağlık çalışanlarına göre daha yüksek oranda strese maruz kaldıkları tespit edilmiştir (6, 24, 25, 27, 29). Bizim çalışmada da mesleki açıdan ortalamalar incelendiğinde, hemşirelerin, doktor ve sağlık teknisyenlerine oranla iş stresinden daha çok etkilendiklerini görmekteyiz. Literatürdeki bazı araştırmalarda ise hekimlerin, diğer sağlık çalışanlarına göre daha yüksek stres seviyesine sahip oldukları belirlenirken (26, 30), başka bir araştırmada ise sağlık teknisyenlerin ve teknikerlerin diğer çalışanlara göre stres seviyelerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (31).

Sonuç

Araştırma, Şanlıurfa'nın Suriye sınırında bulunan ve Suriyeli göçmenler için oluşturulan kampların bulunduğu Suruç, Harran, Akçakale, Viranşehir ve Ceylanpınar ilçelerindeki Kamu Hastaneleri Kurumuna bağlı bulunan 5 devlet hastanesinde çalışan sağlık personelinin iş stres düzeylerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma Türkiye'nin güney sınır bölgesinde yer alan ilçelerdeki hastanelerin tamamına genellenemez. Ancak bundan sonra yapılacak çalışmalar için veri teşkil edebilir. Ayrıca araştırmada sağlık personelinin kendi kişisel görüşleri esas alındığından, sağlık personelinin iş stres düzeylerinin subjektif olarak ölçülmüş olması muhtemeldir. Sonuç olarak araştırma yapılan hastanelerdeki çalışan sağlık personelinin tamamının iş stres seviyesinin yüksek

olduğu tespit edilmiştir. En çok etkilenen Akçakale devlet hastanesinde çalışan sağlık personeli olurken, en az etkilenen ise Ceylanpınar devlet hastanesinde çalışan sağlık personeli olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan sağlık personelinin yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek grupları değişkeni bakımından iş stres seviyesi yüksek çıkmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bu veriler ışığında şu öneriler yapılabilir:

- Güvenlik birimleri tarafından, bu bölgedeki tüm vatandaşların can güvenliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu ilçelerde görev yapan sağlık personeli, can güvenliği sağlandığı zaman, stresten uzak bir şekilde daha rahat çalışabilecektir.
- Hastane yönetimi tarafından sağlık personeli açısından stres yaratan faktörler tespit edilip, bunların ortadan kaldırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Hastane yönetimi tarafından, sağlık personeline iş stresi neden olan faktörleri tanıma, stresle baş etme yollarını öğrenme ve problem çözme becerilerini geliştirme konularında yardımcı olunmalıdır.
- Özellikle genç, bekar ve deneyimsiz olarak ilk kez bu bölgede çalışma hayatına başlayan genç sağlık çalışanlarına, çalışmaya başlamadan önce bölge hakkında bilgi verilmeli, çalışma koşulları, yapılan işin zorluğu ve riskleri, bölge insanı ile iletişim sağlama yöntemleri ile ilgili hizmet içi eğitimler verilmelidir.
- Bayan sağlık personeline pozitif ayrımcılık yapılarak, iş stresi seviyelerini azaltacak uygulamalar hayata konulmalıdır.
- Sağlık kurumundaki iş yükü dikkate alınarak, personel ve malzeme yetersizliklerinin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Mesai saatleri, dinlenmelerine ve özel yaşamlarına uygun olarak düzenlenmelidir.
- Sağlık personelinin, sağlık hizmeti sunumu esnasında karşılaştıkları güçlükleri ve buna yönelik çözüm yollarını sunabilecekleri toplantıların belirli aralıklarla yapılması gerekmektedir.

Kaynaklar

1. Leca I, Tigu G. An Analysis Regarding The Factors That Generate Stress At Workplace: A Case Study In The Sales Force, Procedia Economics and Finance. 2015; (32): 680-5
2. Spielberger C.D, Reheiser E. C. Job Stress in University, Corporate, and Military Personnel, International Journal of Stress Management. 1994;1:19-31
3. Jamal M, Baba V.V. Job Stress And Burnout Among Canadian Managers And Nurses: An Empirical Examination. Can. J. Public-Health. 2000;91(6): 454-8
4. Nelson T.Q. Stress Levels And Sources Of Occupational Stress Among PsiChi Faculty Advisors, Undergraduate Honors Theses Utah State University. 2009; Undergraduate Honors Theses. Paper 2
5. Erdoğan T, Ünsar AS, Süt N. Stresin Çalışanlar Üzerindeki Etkileri: Bir Araştırma, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y. 2009;14 (2): 447-61.

6. Erşan E. E, Yıldırım G, Doğan O, Doğan S. Sağlık Çalışanlarının İş Doyumu Ve Algılanan İş Stresi İle Aralarındaki İlişkinin İncelenmesi, Anadolu Psikiyatri Derg. 2013;14:115-21.
7. Holmström S, Molander B, Jansson J. Barnekow-Bergqvist M. Evaluation of a Swedish version of the Job Stress Survey, Scandinavian Journal of Psychology. 2008; 49: 277-86
8. Spielberger C.D, Vagg, P.R. Job Stress Survey: Professional Manual. Psychological Assessment Resources. Odessa, 1999.
9. Aslan S.H, Alparslan Z.N, Aslan R.O. İşe Bağlı Gerginlik Ölçeğinin Sağlık Alanında Çalışanlarda Geçerlik ve Güvenirliği. Düşünen Adam.1998;11(2):4-8.
10. Tel H, Karadağ M, Tel H, Aydın Ş. Sağlık Çalışanlarının Çalışma Ortamındaki Stres Yaşantıları İle Baş Etme Durumlarının Belirlenmesi, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi. 2003; 2:13-23.
11. Bryant C, Fairbrother G, Fenton P. The Relative Influence of Personal and Work Place Descriptors on Stress. British Journal of Nursing. 2000; 9 (13): 876-80.
12. Mark G, Smith A.P. Occupational Stress, Job Characteristics, Coping, And The Mental Health Of Nurses, British Journal of Health Psychology. 2011;17 (3):505 -21.
13. Sullivan S.E, Bhagat R.S. Organizational Stress, Job Satisfaction And Job Performance: Where Do We Go From here? J Manag. 1992; 18 (2): 353-74.
14. Karabay M. E. Sağlık Personelinin İş Stresi, İş- Aile Çatışması Ve İş-Aile- Hayat Tatminlerine Yönelik Algılarının İşten Ayrılma Niyeti Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Yönetim Bilimleri Dergisi. 2015;13 (26):113-34.
15. AYTAÇ, S. İş Stresi Yönetimi El Kitabı: Oluşumu, Nedenleri, Başa Çıkma Yolları, Yönetimi, Labour Ministry-CASGEM Yayınevi. 2009
16. Sevgül Akgündüz, Örgütsel Stres Kaynaklarının Çalışanların İş Tatmini Üzerindeki Etkisi ve Banka Çalışanları İçin Yapılan Bir Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006.
17. Sabuncuoğlu Z, Tüz. M. Örgütsel Psikoloji, Ezgi Kitabevi, Bursa, 1996; 197.
18. Cooper, C.L, Sloan S.J, William S. The Occupational Stress Indicator. NFER Nelson, Windsor. 1988.
19. Osipow S, Spokane A. Manual For Occupational Stress Inventory: Research Version. Psychological Assessment Resources, Odessa. 1987
20. Çınar O. Eğitim ve Sağlık Alanı Çalışanlarının İş Stresi Düzeyleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 2010;9 (33): 101-21.
21. Kingma M. Work Place Violence In The Health Sector: A Problem Of Epidemic Proportion. IntNursRev.2001; 48: 129-30.
22. Schreiber James B, Nora A, Frances K, Stage, Elizabeth A. Barlow & Jamie King. Reporting Structural Equation Modeling and Confirmatory Factor Analysis Results: A Review, Journal The Journal of Educational Research. 2006;99 (6): 323-38.
23. Tokmak C, Kaplan Ç, Türkmen F. İş Koşullarının Sağlık Çalışanlarında Yol Açtığı Stres Üzerine Sivas'ta Bir Araştırma, İşletme Araştırmaları Dergisi 2011; 3 (1): 49-68.
24. Atasoy A, Yorgun S. Sağlık Çalışanlarında İş Gerilimi ve İş Stres Düzeyinin Değerlendirilmesi, Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi.2013; 6: 71-88.
25. Nam SJ, Chun HJ, Moon JS, Park SC, Hwang YJ, Yoo IK, et al. Job Stress and Job Satisfaction among Health-Care Workers of Endoscopy Units in Korea. Clin Endosc. 2016;49(3):266-72.
26. Koç Ş. R. Sağlık Çalışanlarında İş Stresi (Acil Servis Örneği), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Hastane Ve Sağlık Kurumları Yönetimi Bilim Dalı, İstanbul, 2009.
27. Jones MC, Wells M, Gao C, Cassidy B, Davie J, Work Stress And Well-Being In Oncology Settings: A Multidisciplinary Study Of Healthcare Professionals, Psycho-Oncology. 2013;22 (1): 46-53.
28. Korkmaz, M. Ceylan, B. Örgütsel Stres Yönetimi Ve Stresin İstanbul Büyükşehir Belediyesi Çalışanlarının İş Performansı Üzerine

- Etkisinin Uygulamalı Olarak İncelenmesi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.2012;5(10):313-44.
29. Chou L, Li C, Hu S, Job Stress And Burnout İn Hospital Employees: Comparisons Of Different Medical Professions İn A Regional Hospital İn Taiwan, BMJ Open 2014; 4
  30. Sehlen S, Vordermark D, Schäfer C, Herschbach P, Bayerl A, Pigorsch S, et al. Job Stress And Job Satisfaction Of Physicians, Radiographers, Nurses And Physicists working İn Radiotherapy: A Multicenter an Alysis by the DEGRO Quality Of Life Workgroup, Radiation Oncology. 2009 4: 6
  31. Kırımoğlu. S. Özel Bir Hastanede Görev Yapan Sağlık Çalışanlarının Güvenliğinin İş Stresine Etkisinin Araştırılması Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İş Sağlığı Ve Güvenliği Anabilim Dalı, Gaziantep, 2017.